

Αρχαία Γ' Λυκείου Θεωρητικής κατεύθυνσης
Κείμενο διδαγμένο από το πρωτότυπο
Πλάτωνος Πολιτεία 519D – 520A

« Ἐπειτ' ἔφη , ἀδικήσομεν αὐτούς , καί ποιήσομεν χειρόν ζῆν , δυνατόν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον ;

Ἐπελάθου , ἦν δ' ἐγώ , πάλιν , ὦ φίλε , ὅτι νόμφ οὐ τοῦτο μέλει , ὅπως ἐν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει , ἀλλ' ἐν ὅλη τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι , συναρμόττων τούς πολίτας πειθοῖ καί ἀνάγκη , ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας ἦν ἄν ἕκαστοι τό κοινόν δυνατοί ὧσι ὠφελεῖν καί αὐτός ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει , οὐχ ἵνα ἀφιῆ τρέπεσθαι ὅπη ἕκαστος βούλεται , ἀλλ' ἵνα καταχρῆται αὐτός αὐτοῖς ἐπὶ τόν σύνδεσμον τῆς πόλεως .

Ἀληθῆ , ἔφη . ἐπελαθόμεν , γάρ .
Σκέψαι τοίνυν , εἶπον , ὦ Γλαύκων , ὅτι οὐδ' ἀδικήσομεν τούς παρ' ἡμῖν φιλοσόφους γιγνομένους , ἀλλά δίκαια πρὸς αὐτούς ἐροῦμεν , προσαναγκάζοντες τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι τε καί φυλάττειν . »

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε το απόσπασμα :

« Ἐπειτ' ἔφη , . . . τῆς πόλεως » .

(Μονάδες 10)

B1. Ο Γλαύκων υποβάλλει την ένσταση ότι αν αναγκάσουν τους φιλοσόφους να επιστρέψουν στο σπήλαιο , θα τους αδικήσουν , αφού θα τους αναγκάσουν να ζουν χειρότερα , ενώ μπορούν να ζήσουν καλύτερα .

α) Τι απαντά ο Σωκράτης στον Γλαύκωνα ; Είναι , κατά τη γνώμη σας , πειστικό το επιχείρημα του Σωκράτη ;

β) Πώς κρίνετε εσείς την άποψη του Γλαύκωνα ; (Μονάδες 10)

B2. Στην ενότητα αυτή προσωποποιείται ο νόμος ποιοι ρηματικοί τύποι συμβάλλουν σ' αυτό ; Ποιο το αποτέλεσμα της χρησιμοποίησής τους στο λόγο ; (Μονάδες 10)

B3. Κείμενο διδαγμένο από μετάφραση

Αριστοτέλη Πολιτικά Ενότητα 18^η

« Για το πλήθος μπορεί κανείς να πει τούτο : το κάθε επιμέρους άτομο μπορεί να μην είναι τίποτε το αξιόλογο , ενωμένοι όμως όλοι μαζί είναι ενδεχόμενο να είναι , όχι σαν άτομα αλλά σαν σύνολο , καλύτεροι από εκείνους - όπως ακριβώς τα δείπνα που γίνονται με τη συνεισφορά πολλών είναι καλύτερα από εκείνα που γίνονται με έξοδα ενός μόνο ανθρώπου . »

Αφού μελετήσετε το παραπάνω απόσπασμα να απαντήσετε στο ακόλουθο ερώτημα : το γεγονός ότι ο Πλάτων και ο Σωκράτης δίνουν προτεραιότητα στον ειδήμονα , δηλαδή τον «ειδικό» (βλ. φιλοσόφους – βασιλείς) που είναι ικανός να λάβει ορθές αποφάσεις και Ο Αριστοτέλης στο πλήθος , στους πολίτες που αθροιστικά (ή συλλογικά) διαθέτουν περισσότερη αρετή και φρόνηση για να ασκήσουν πολιτική εξουσία σημαίνει ότι κάποιος από τους φιλοσόφους « σφάλλει » ; (Μονάδες 10)

B4. Ποια είναι τα μέρη της ψυχής κατά τον Πλάτωνα και σε ποια σχέση βρίσκονται με τις τάξεις της πολιτείας ; (Μονάδες 10)

B5. Χείρον , ἀδικήσομεν , εὖ πράξει , ὠφελία , ἀφίημι , ἀληθῆ , ἐπιμελοῦμαι : να γράψετε τα αντίθετα των λέξεων που σας δίνονται (στην αρχαία ελληνική)

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Ισοκράτους Πανηγυρικός § 133 - 134

Ἦγοῦμαι δ' εἴ τινες ἄλλοθεν ἐπελθόντες θεαταί γένοιτο τῶν παρόντων πραγμάτων , πολλήν ἂν αὐτούς καταγνῶναι μανίαν ἀμφοτέρων ἡμῶν , οἵτινες οὕτω περὶ μικρῶν κινδυνεύομεν ἕξόν ἀδεῶς πολλά κεκτῆσθαι καί τήν ἡμετέραν αὐτῶν χώραν διαφθείρομεν ἀμελήσαντες τὴν Ἀσίαν καρποῦσθαι. Καὶ τῷ μὲν οὐδέν προυργιαίτερον ἔστιν ἢ σκοπεῖν ἐξ ὧν μηδέποτε παυσόμεθα πρὸς ἀλλήλους πολεμοῦντες · ἡμεῖς δὲ τοσούτου δέομεν συγκροῦν τι τῶν ἐκείνου πραγμάτων ἢ ποιεῖν στασιάζειν , ὥστε καὶ τὰς διὰ τὴν τύχην αὐτῷ γεγενημένας ταραχὰς συνδιαλύειν ἐπιχειροῦμεν, οἵτινες καὶ τοῖν στρατοπέδοις τοῖν περὶ Κύπρον ἔωμεν αὐτόν τῷ μὲν χρῆσθαι , τό δὲ πολιορκεῖν , ἀμφοτέροις αὐτοῖς τῆς Ἑλλάδος ὄντιν.

Γ1. Να μεταφραστεί το απόσπασμα (Μονάδες 20)

Γ2α. Να χαρακτηρισθούν συντακτικά οι ὀροι : μανίαν , τοῖν στρατοπέδοις , ἐπελθόντες , ἕξόν , τῆς Ἑλλάδος . Οι μετοχές να αναλυθούν στις αντίστοιχες δευτερεύουσες προτάσεις. (Μονάδες 5)

Γ2β. Να βρεθεί ο πλαγιασμένος υποθετικός λόγος του κειμένου και να χαρακτηρισθεί , αφού γίνουν οι απαραίτητες μετατροπές. (Μονάδες 5)

Γ3α. καταγνῶναι , κεκτῆσθαι , χρῆσθαι , ἔωμεν : να αντικατασταθούν χρονικά στη φωνή που βρίσκονται οι ρηματικοί τύποι.

β. καταγνῶναι , κεκτῆσθαι , χρῆσθαι : να γράψετε το β' ενικό πρόσωπο στο χρόνο και τη φωνή που βρίσκεται ο τύπος σε όλες τις εγκλίσεις .

γ. ἔωμεν , ἐπελθόντες : να γράφει η προστακτική του Ενεστώτα.

δ. πολλήν , προυργιαίτερον(επίθετο) : να γράφουν οι υπόλοιποι βαθμοί.(Μονάδες 10)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- Επειτα , είπε, θα τους αδικήσουμε και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα , ενώ θα μπορούσαν να ζουν καλύτερα ;
- Ξέχασες πάλι , φίλε μου , είπα εγώ , ότι ο νόμος δεν ενδιαφέρεται γι' αυτό , δηλαδή πώς θα ευτυχήσει εξαιρετικά μία κοινωνική τάξη μέσα στην πόλη , αλλά επιδιώκει να υπάρξει αυτό για ολόκληρη την πόλη , ενώνοντας σε ένα αρμονικό σύνολο τους πολίτες με την πειθώ και τον εξαναγκασμό , κάνοντας να μεταδίδουν ο ένας στον άλλο την ωφέλεια που μπορεί ο καθένας να προσφέρει στο σύνολο και ο ίδιος δημιουργώντας τέτοιους πολίτες μέσα στην πόλη με σκοπό όχι να τους αφήνει να κατευθύνεται ο καθένας όπου θέλει αλλά να τους χρησιμοποιεί ο ίδιος , για να « δένει » μαζί σε μία ενότητα την πόλη.

B1. Ο Σωκράτης απαντά στο Γλαύκωνα ότι μέλημα του νόμου δεν είναι η ευδαιμονία μιας συγκεκριμένης κατηγορίας πολιτών αλλά ολόκληρης της πολιτείας. Διατυπώνει έτσι το ιδεώδες της κοινωνικής αρμονίας , κάρη στο οποίο επιτυγχάνεται η ενότητα της ιδανικής πολιτείας. Ο Σωκράτης τεκμηριώνει αυτή την άποψη με τα εξής επιχειρήματα :

- α) επιδιώκει τη συγκρότηση των πολιτών σε ενιαίο και αρμονικό σύνολο , χρησιμοποιώντας την πειθώ και τον καταναγκασμό
- β) κάνει τους πολίτες να αναπτύσσουν την κοινωνική αλληλεγγύη μεταξύ τους και προκαλεί σ' αυτούς τη συναισθηση της ευθύνης , ότι δηλαδή οφείλουν να προσφέρουν όλοι για το κοινό σύνολο και
- γ) διαπαιδαγωγεί τους πολίτες με στόχο τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και το κοινό καλό. Αυτό όμως έμμεσα σημαίνει ότι η πολιτεία επεμβαίνει νομοθετικά σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων του πολίτη , δηλαδή και στην επαγγελματική του δραστηριότητα και στον ιδιωτικό του βίο. Έτσι το αρμονικό σύνολο που οραματίζεται ο Πλάτων δε διαμορφώνεται ελεύθερα , αλλά στην περίπτωση που οι πολίτες δεν πείθονται να ενεργούν όπως επιτάσσει ο νόμος , προβλέπεται και η άσκηση βίας. Βέβαια , η αναγκαστική επιβολή κανόνων , απαγορεύσεων και κυρώσεων βρίσκεται μέσα στη φύση των νόμων , όμως η τόσο προχωρημένη παρέμβαση στις ελεύθερες επιλογές των πολιτών , όπως για παράδειγμα στην περίπτωση των φιλοσόφων που εξαναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη δική τους ευδαιμονία (πνευματικές ενασχολήσεις) αντίκειται στο πνεύμα της δημοκρατίας και στην αρχή του σεβασμού της προσωπικής ελευθερίας. Παρ' όλα αυτά οι ανελεύθεροι αυτοί περιορισμοί συντελούν , κατά την πλατωνική θεωρία ,στην αληθινή ελευθερία του πνεύματος. Και τούτο « γιατί η ελευθερία του πνεύματος στο πλατωνικό σύστημα αξιών σημαίνει την κυριαρχία του Λόγου επάνω στις άλογες δυνάμεις της ατομικής και κοινωνικής ζωής » (Κ. Τσάτσος). Δυστυχώς όμως αυτήν την ελευθερία θέλησε ο Πλάτων να την επιβάλλει αναγκαστικά στην πολιτεία του , γιατί νόμιζε ότι η ελευθερία επιβάλλεται , ενώ στην πραγματικότητα από καμιά επιβολή δεν μπορεί να γεννηθεί.

B2. Ο Γλαύκων διατυπώνει μία οξυδερκή άποψη , ότι δηλαδή , εάν εξαναγκάσουμε τους φιλοσόφους να εγκαταλείψουν τη μακαριότητα που τους προσφέρει ο θεωρητικός βίος και τους πιέσουμε να αναλάβουν την πολιτική εξουσία , θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, θα τους αδικήσουμε.

Ο συλλογισμός του Γλαύκωνα φαίνεται να είναι εύστοχος , αλλά προκύπτει από το γεγονός ότι σύμφωνα με το σύστημα των αξιών που αντιπροσωπεύει , η έννοια του δικαίου δεν εξετάζεται μέσα στο πλαίσιο ευρύτερων και συλλογικών μορφών επιδιώξεων και σκοπών (δεν παίρνει υπόψη του ότι η πολιτική κοινότητα κρίνεται αξιολογική ανώτερη από το άτομο , άποψη που αποτελεί τη βάση της πολιτικής θεωρίας του Πλάτωνα) .

B2. Ο νόμος προσωποποιείται στην παρούσα ενότητα , καθώς παρουσιάζεται να λειτουργεί μόνος του , αυτόνομα και όχι ως μέσο που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι. Ο εκφραστικός αυτός τρόπος της προσωποποίησης προκύπτει από τους ρηματικούς τύπους που επιλέγει ο φιλόσοφος και από τη γενικότερη διατύπωση . Συγκεκριμένα : « οὐ μέλει νόμῳ » , « μηχανᾶται » (ο νόμος) , « συναρμόττων τούς πολίτας πειθοῖ καί ἀνάγκη » , « ποιῶν » « αὐτός ἔμποιῶν τοιούτους ἀνδρας εν τη πόλει » , « οὐχ ἵνα αφιῆ » , « ἀλλά ἵνα αὐτοῖς καταχρῆται » .

Ο νόμος παρουσιάζεται ως πρόσωπο που επιδιώκει το κοινό όφελος. Αποδίδεται έτσι μία ενεργητική (προσοχή στη χρήση του Ενεστώτα και στη χρήση των τροπικών μετοχών που δηλώνουν επαναλαμβανόμενη ενέργεια) και οικεία διάσταση στο ρόλο που αυτός διαδραματίζει (υπέρτατη η αξία του για το κοινό όφελος) .

B3. Το φιλοσοφικό σύστημα του Πλάτωνα ορίζει τα καθήκοντα του κάθε ανθρώπου μέσα στην πόλη με κριτήριο τις ατομικές του κλίσεις και ικανότητες. Έτσι , αυτοί που κατέχουν ειδικές γνώσεις και διαθέτουν κριτική ή ικανότητα τάσσονται στην υπηρεσία του συνόλου μέσα από την εκτέλεση ειδικών καθηκόντων που είναι ανάλογα με τα ατομικά τους προσόντα. Η κατοχή ειδικών προσόντων , ικανοτήτων δηλαδή που έχουν κάποιοι σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άλλους πολίτες , είναι απαραίτητο κριτήριο για τη συμμετοχή κάποιου στη λήψη αποφάσεων που αφορούν ειδικά θέματα. Και κατ' ανάγκη η εκτέλεση τέτοιων καθηκόντων στην πόλη ανήκει αποκλειστικά στους λίγους που διαθέτουν τέτοιες ικανότητες. Το πλήθος είναι ταγμένο σε λιγότερο απαιτητικά από πλευράς ικανοτήτων καθήκοντα , όπως είναι η παραγωγή υλικών αγαθών(βλ. τάξη δημιουργών). Το συνολικό αγαθό της αρμονικής συμβίωσης , στο οποίο πρέπει να κατατείνει η πόλη υπηρετείται και πραγματώνεται μέσα από τη ιεραρχική δομή και τις αυστηρά καθορισμένες εσωτερικές λειτουργίες που χαρακτηρίζουν την ιδανική πολιτεία του. Η θέση , λοιπόν , του ειδικού προσδιορίζεται με σχετικό τρόπο , ο οποίος συναρτάται προς τη συνολική εικόνα και λειτουργία της πολιτείας.

Ο Αριστοτέλης αναλύοντας την αθροιστική του θεωρία υποστηρίζει ότι το πλήθος ως σύνολο έχει ορθότερη κρίση από το μεμονωμένο άτομο (όσο χαρισματικό και αν είναι αυτό) , σε όλα τα πολιτικά θέματα υπό την προϋπόθεση ότι το κάθε άτομο που αποτελεί το πλήθος να διαθέτει ένα μόριο αρετής και φρόνησης , το σύνολο των οποίων όταν αθροίζεται στο πλήθος δημιουργεί πολλαπλάσια εξυπνάδα και αρετή. Οι τελευταίες με τη σειρά τους μπορούν να οδηγήσουν στη λήψη των σωστών αποφάσεων που είναι ορθότερες κι από αυτές που μπορούν να λαμβάνουν με την

εξαιρετική τους ικανότητα και κρίση οι άριστοι που είναι λιγότεροι σε αριθμό.

Συμπερασματικά η σχέση ανάμεσα στον επαίοντα και το πλήθος στον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη αναφέρεται από τον καθένα τους σε διαφορετικά φιλοσοφικά και πολιτικά πλαίσια. Επομένως οι απόψεις τους δεν είναι απόλυτα συγκρίσιμες μεταξύ τους , ώστε να μπορεί ειπωθεί ότι κάποιος από τους δύο κάνει αναγκαστικά λάθος. Θα μπορούσαμε όμως να συνοψίσουμε τη διαφορά τους στο εξής : ο Πλάτωνας παρουσιάζει την αρετή ως «κτήμα» των λίγων – χαρισματικών προσωπικοτήτων , συνδέοντας την αρετή με τη γνώση , ενώ ο Αριστοτέλης βλέπει την αρετή ως ανοικτό πεδίο στο οποίο ο καθένας μπορεί να ανήκει και να αποκτά ένα μόνιο της. Έτσι η αθροιστική θεωρία του Αριστοτέλη παρουσιάζεται αρκετά ρεαλιστική , γιατί ενώ ξεκινά από μία δεδομένη ανισότητα μεταξύ των ανθρώπων , ωστόσο θεμελιώνει αρκετά ικανοποιητικά τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών τάξεων στην εξουσία.

**B4. Σχολικό βιβλίο σελ. 100 « 13. Δικαιοσύνη » 2^η παράγραφος
« Εφόσον λοιπόν . . . που του αρμόζει »**

B5. χείρον - ἄμεινον / ἀδικήσομεν - ὠφελήσομεν / εὖ πράξει - κακῶς πράξει / ὠφελία - βλάβη / ἀφίημι - προαναγκάζω (ἐξαναγκάζω) / ἀληθῆ - ψευδῆ / ἐπιμελοῦμαι - ἀμελῶ.

Γ1. Νομίζω ότι αν κάποιος , αφού έρχονταν από άλλα μέρη , γίνονταν θεατές της κατάστασης που επικρατεί τώρα , θα καταλόγιζαν αυτοί μεγάλη παραφροσύνη (τρέλα) και στους δύο εμάς (Αθηναίους και Σπαρτιάτες) , που ριψοκινδυνεύουμε για τόσο ασήμαντα πράγματα , ενώ είναι δυνατό πολλά να αποκτήσουμε άφοβα και καταστρέφουμε τη δική μας χώρα , αφού (ή επειδή) δείξαμε αδιαφορία να εκμεταλλευτούμε την Ασία. Και σ' αυτόν (ενν. το βασιλιά των Περσών) βέβαια τίποτε δεν είναι πιο χρήσιμο από το να εξετάζεις με ποιο τρόπο δε θα σταματήσουμε ποτέ να πολεμούμε μεταξύ μας · εμείς όμως τόσο πολύ απέχουμε από το να προξενούμε κάποια ταραχή στις υποθέσεις του ή να προκαλούμε εμφύλιες διαμάχες , ώστε προσπαθούμε ακόμα και να τον βοηθήσουμε να καταστείλει τις αναταραχές που τυχαία του έχουν συμβεί , (εμείς) που του επιτρέπουμε από τα δύο στρατόπεδα που είναι στην Κύπρο το ένα να το χρησιμοποιεί και το άλλο να πολιορκεί , αν και τα δύο αυτά μαζί ανήκουν στην Ελλάδα.

Γ2α. - μανίαν : αντικείμενο στο δυνητικό ειδικό απαρέμφατο « ἄν καταγνῶναι » (ή και αιτιατική της αιτίας , επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο δυνητικό ειδικό απαρέμφατο « ἄν καταγνῶναι ») .

- τοῖν στρατοπέδοιν : γενική διαιρετική (κανονικά : των δύο στρατοπέδων) κατανοούμε ότι πρόκειται για γενική διαιρετική από τον επιμερισμό : « τῷ μέν » , « τῷ δέ » .

- τῆς Ἑλλάδος : γενική κατηγορηματική κτητική (από τη μετοχή « ὄντων » ⇒ « ὄντων ») στο υποκείμενο της μετοχής « αὐτοῖν » ⇒ « αὐτῶν »

- ἐπελθόντες : επιρρηματική , χρονική μετοχή, σε Αορ. Β' (δηλώνει το προτερόχρονο) , συνημμένη προς το υποκείμενο του « γένοιτο » (= τινες) , προσδιορίζει ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου το ρήμα « γένοιτο ». Αναλύεται σε δευτερεύουσα χρονική πρόταση : ἐπεὶ τινες ἐπῆλθον

- ἔξόν : αιτιατική απόλυτος (προέρχεται από απρόσωπο ρήμα ἔξεστι = είναι δυνατόν) εναντιωματική μετοχή , με υποκείμενό της το τελικό απαρέμφατο « καρποῦσθαι » , προσδιορίζει ως επιρρηματικός προσδιορισμός της εναντίωσης το ρήμα « κινδυνεύομεν ». Αναλύεται σε δευτερεύουσα εναντιωματική πρόταση : εἰ καὶ ἔξεστι και σε συνδυασμό με το ρήμα που προσδιορίζει δημιουργεί υποθετικό λόγο του Πραγματικού (Α' είδος) .

Υπόθεση
Εἰ καὶ ἔξεστι

Απόδοση
κινδυνεύομεν

Γ2β.

Υπόθεση

Απόδοση

Εἴ τινες γένοιτο

ἡγοῦμαι ἄν αὐτούς καταγνῶναι

Δυνητικό ειδικό απαρέμφατο , αντικείμενο του δοξαστικού « ηγοῦμαι», μορφή πλαγίου λόγου κρίσεως

Στον ευθύ λόγο θα μετατραπεί σε δυν. ευκτική

Ευθύς : Ἄν αὐτοὶ καταγνοίησαν/ καταγνοίεν

Σε συνδυασμό με την υπόθεση , που παραμένει αμετάβλητη, δημιουργεί υποθετικό λόγο του Ε' είδους : Απλή σκέψη του λέγοντος

Γ3.

(α)

Ε: καταγιγνώσκειν	κτᾶσθαι	χρησθαι	ἔωμεν
Πρτ :	-	-	εἰῶμεν
Μ: καταγνώσεσθαι	κτήσεσθαι	χρήσεσθαι	ἔασομεν
Αορ:καταγνῶναι	κτήσασθαι	χρήσασθαι	εἰάσαμεν
Πρξ:κατεγνοκέναι	κεκτήσθαι	κεχρησθαι	εἰάκαμεν
Υπ:	-	-	εἰάκεμεν

(β)

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
κατέγνωσ	Καταγνῶς	καταγνοίης	κατάγνωθι

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
κέκτησο	κεκτημένος, -η,-ον ης	κεκτημένος , -η , -ον είης	κέκτησο

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
χρῆ	χρῆ	χρῶ	χρῶ

(γ)

Ἔα	Ἐπιθι
Ἔάτω	Ἐπίτω
Ἔατε	Ἐπιτε
Ἐόντων	Ἐπιόντων

(δ)

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
Πολλήν	πλείονα / πλείω	πλείστην
προύργου (πρό + έργον)	προυργιαίτερον	προυργιαίτατον